

європейського досвіду правового регулювання, організації та практики залучення судових експертів при здійсненні правосуддя.

Список використаних джерел

1. Никитина И. Э. Международное сотрудничество по уголовным делам в сфере судебно-экспертной деятельности : Монография. 2013. -148 с.

2. Про судову експертизу : Закон України зі змінами та доповненнями, внесеними законами України від 04.10.2019 р. № 187-IX (ред. від 1 січ. 2019 р.) URL [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12) (дата звернення 01.11.2019).

Романенко Л. М. Розвиток організації судово-експертної діяльності в Україні з урахуванням досвіду деяких зарубіжних країн. URL <http://pravoznavec.com.ua/period/article/2241/%D0>.

3. Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

4. Скрипник М. Мировой опыт в судебно-экспертной деятельности. URL [https:// ua-expert.com/news/svitoviy-dosvid-u-sudovo-ekspertniy-diyalnosti/?fbclid=IwAR0HIycRlunadQ4ZxcYAAr5hIP6SlXVugF9fVjjzKCt3hfgGzBy7XMzLXn0](https://ua-expert.com/news/svitoviy-dosvid-u-sudovo-ekspertniy-diyalnosti/?fbclid=IwAR0HIycRlunadQ4ZxcYAAr5hIP6SlXVugF9fVjjzKCt3hfgGzBy7XMzLXn0).

Самодін Артем Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри криміналістики та
судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Черговим кроком трансформації національного кримінального процесуального законодавства, відповідно до потреб судово-слідчої практики протидії злочинності, стало впровадження нормативно-правової регламентації інституту кримінальних проступків у формі змін та доповнень до КК України та КПК України на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 № 2617-VIII (далі – Закон) [2]. Уведення зазначених положень у сферу кримінальних процесуальних відносин має свої позитивні аспекти, наприклад, спрощений порядок досудового розслідування у формі дізнання всіх кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, сприятиме зменшенню навантаження на органи досудового слідства, що у свою чергу слугуватиме пришвидшенню досудового слідства по тяжким та особливо

тяжким кримінальним правопорушенням та зменшить кількість фактів необґрунтованої тяганини при розслідуванні злочинів невеликої тяжкості [3]. Водночас, сьогодні, висловлена й законодавча ініціатива про відтермінування набуття чинності Законом як мінімум на один рік, тобто з 1 січня 2021 року [4], адже поки що не всі органи кримінальної юстиції, у компетенцію яких згідно чинного кримінального процесуального законодавства (ст. 216 КПК України), входить здійснення досудового розслідування щодо діянь, які належать до категорії кримінальних проступків, готові до здійснення цієї діяльності (не створені відповідні підрозділи, не підготовлені виконавці та т. ін.), що може призвести до відповідних складнощів у правозастосуванні [5].

Окремою проблемою у питаннях запровадження інституту кримінальних проступків є й особливості та форми використання спеціальних знань. Зокрема, у криміналістичній літературі вказується на те, що безпосереднє використання спеціальних знань здійснюється слідчим або судом, а опосередковане –реалізується у формі: залучення спеціаліста до участі у слідчій дії; надання спеціалістом консультацій; призначення судової експертизи [6, с.19].

Відповідно до положень п. 25 ст. 3, статей 71 та 72 КПК України спеціаліст як учасник кримінального провадження є особою, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. На відміну від спеціаліста, у ч. 1 ст. 69 КПК України, законодавець визначає експерта як особу, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань. У зв'язку із цим, варто звернути увагу на те, що поняття «спеціаліст» та «експерт» у сфері кримінального судочинства не тотожні та відрізняються як процесуальним статусом цих учасників так й формою відображення результатів їх діяльності у матеріалах кримінального провадження [7, с. 7].

Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні нерозривно пов'язано з такими процесуальними категоріями як «слідчі (розшукові) дії», «джерела доказів», «призначення та проведення експертизи».

У зв'язку із цим, досить цікавим є нормативний підхід до цього питання у положеннях Закону. Зокрема, відповідно до пропонованих змін у КПК України, статтею 298¹ (Процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки), пропонується визнавати процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених ч. 2 ст. 84 КПК України, також є

пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Отримання доказів з таких процесуальних джерел, відповідно до ст. 300 КПК України (Слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та інші дії під час досудового розслідування кримінальних проступків), можливе до внесення відомостей про кримінальний проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а їх використання у кримінальному провадженні щодо злочину можливе лише на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора.

У свою чергу, ч. 2 ст. 298² КПК України (Затримання уповноваженою службовою особою особи, яка вчинила кримінальний проступок), передбачає особливий порядок використання спеціальних судово-медичних знань. Зокрема, затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, передбачений ст. 286⁻¹ КК України, з ознаками перебування у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння або перебування під впливом лікарських засобів, що знижують її увагу та швидкість реакції, здійснюється не більш як на три години з обов'язковим доставленням такої особи до медичного закладу для забезпечення проходження відповідного медичного освідування. Про результати такого медичного освідування (висновок спеціаліста за наявності) особа інформується під час вручення повідомлення про підозру (ч. 2 ст. 298⁴ КПК України), а у разі незгоди з результатами такого медичного освідування або висновком спеціаліста особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача або прокурора з клопотанням про проведення експертизи.

На перший погляд, такі законодавчі новели дійсно слугуватимуть виконанню завдання кримінального провадження щодо швидкості розслідування та мають елементи процесуальної економії ресурсів органів досудового розслідування з огляду на суспільну небезпечність окремих категорій кримінальних правопорушень (злочини та кримінальні проступки). Водночас, є й інший бік цього питання, у формі окремих правових та тактико-криміналістичних колізій закладених такими формулюваннями. Наприклад, не надаючи поняття «висновок спеціаліста» (хоча у ч. 1 ст. 101 КПК України надається поняття «висновок експерта»), Закон зазначає, що він має відповідати вимогам до висновку експерта. Якщо ж звернути увагу на вимоги ст. 102 КПК України, то у висновку експерта повинно бути зазначено: коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза; місце і час проведення експертизи; хто був присутній при проведенні експертизи; перелік питань, що були поставлені експертові; опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом; докладний опис проведених досліджень, у тому числі методи, застосовані у дослідженні, отримані результати та їх експертна оцінка;

обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання; відмітка про попередження про відповідальність за завідомо неправдивий висновок та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. Тому виникає питання, щодо правових підстав (наприклад, присвоєння кваліфікації судового експерта, попередження про відповідальність за завідомо неправдивий висновок) та повноти відображення таких даних у висновку спеціаліста, з огляду на процесуальну форму висновку експерта, яка визначена кримінальним процесуальним законодавством. Тому вважаємо доцільним, визначити окремою правовою нормою як поняття так й вимоги до змісту такого висновку.

Не зовсім вдалою правовою позицією Закону є й відсутність норми про врегулювання питання щодо правових підстав та результатів отримання доказів у випадках знімання показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, як безпосередньої форми використання спеціальних знань під час роботи слідчо-оперативної групи на місці події.

Наведені нами, окремі проблеми впровадження у практику діяльності Національної поліції України інституту кримінальних проступків, з огляду на використання спеціальних знань під час їх розслідування, у подальшому потребують перегляду певних формулювань у відомчих нормативно-правових актах, а також їх розгляду в теорії криміналістики.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Пояснювальна записка до проекту Закону України від 20.04.2018 № 7279-д. *Верховна Рада України*. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928.

4. Про внесення змін до Розділу II «Перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 №2617-VIII». (щодо відтермінування часу вступу в дію) : Проект Закону України від 18.09.2019 № 2155. *Верховна Рада України*. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66893.

5. Про внесення змін до Розділу II «Перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

спрошення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 №2617-VIII». (щодо відтермінування часу вступу в дію) : Пояснювальна записка до Проекту Закону України від 18.09.2019 № 2155. *Верховна Рада України*. URL : [https : http : //w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66893](https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66893).

6. Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.

7. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій : навчальний посіб. / Є. Ю. Свобода, А. В. Кофанов, А. В. Самодін та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 432 с.

Сароян Рінсіме Мгерівна,

здобувач ступеня вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Овсяник Анастасія Віталіївна,

здобувач ступеня вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Павлова Наталя Валеріївна,

доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ ГІПНОЗУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Криміналістичні знання складаються із суспільних, технічних та інших неправових наукових знань. Саме з цих знань витікають засоби і методи виявлення, фіксації, вилучення, дослідження доказів, а також стратегічні прийоми розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, особливості застосування доказів. Між тим, не всі знання є традиційними і визнані науковцями та практиками.

Так, є криміналістичні знання, що застосовуються в розслідуванні злочинів і апробовані наукою та практикою, тобто набутки сучасних природничих, технічних, суспільних та інших наук. Водночас, все більшого обговорення набувають психоенергетичні знання, що показують виняткові